

Obraćanje visokoga predstavnika Christiana Schmidta Vijeću sigurnosti Ujedinjenih naroda

Autentičan je izgovoreni tekst.

Gospodo predsjedavajuća,

Poštovani članovi Vijeća,

Čast mi je obratiti vam se ovdje danas.

Prošla su skoro tri desetljeća od potpisivanja Daytonskoga mirovnog sporazuma. Vidim ohrabrujuća kretanja u postkonfliktnoj Bosni i Hercegovini, ali vidim i duboke prijetnje osnovama Mirovnog sporazuma. Drago mi je što imam priliku Vijeće sigurnosti UN-a izvijestiti o situaciji.

Povijesno, geografski i kulturno, zemlja se nazaustavljivo kreće prema europskim integracijama. Funkcionalnost vlasti na svim razinama u Bosni i Hercegovini od najvećega je značaja, kako za potpunu provedbu Daytonskoga sporazuma, tako i za napredovanje na putu ka EU.

Ključni korak na tom putu je kandidacijski status za članstvo u EU, koji je Bosni i Hercegovini dodijeljen 15. prosinca 2022. godine. To je donijelo pozitivnu energiju, a stanovništvo ga je pozdravilo.

Gospodo predsjedavajuća,

Dame i gospodo,

Pozitivnu energiju donijelo je i brzo formiranje izvršne i zakonodavne vlasti na gotovo svim razinama u zemlji nakon općih izbora 2. listopada.

Imenovanje izvršne vlasti na razini Bosne i Hercegovine i Republike Srpske bilo je brzo. Obje vlade su uspostavljene i one su operativne.

Međutim, entitet Federacija je sedam mjeseci bio zatočen u pat poziciji između političkih blokova. To je predstavljalo prijetnju destabiliziranja i institucionalne disfunkcionalnosti, kojima sam se u velikoj mjeri bavio u svojim odlukama iz listopada i travnja.

Dvadesetsedmoga travnja, kada su istekli svi ustavni rokovi, omogućio sam Zastupničkom domu Federacije BiH glasovanje o sastavu vlade koju je predložila većina poslanika, a koji je formalno bio prijedlog predsjednice Federacije Lidije Bradare. Zastupnički dom Federacije izglasao je ovaj prijedlog sastava vlade 28. travnja.

Krajnji rezultat je stabilna i potpuno funkcionalna Federacija.

Nadalje, drago mi je što mogu obavijestiti Vijeće da je Ustavni sud BiH u ožujku 2023. godine zaključio da su moje odluke iz listopada u potpunosti u skladu s Ustavom BiH i relevantnim međunarodnim konvencijama o ljudskim pravima.

Unatoč tomu, usvajanje zakonodavstva kojim se ukida diskriminacija ostaje jedan od najvažnijih zadataka kako bi se u bliskoj budućnosti provele odluke iz skupine predmeta Sejdić-Finci i drugi.

Gospodo predsjedavajuća,

Ekscelencije,

Jedan od ključnih izazova za potpunu provedbu Daytonskoga sporazuma dolazi iz Republike Srpske, drugog entiteta. Ono što se događa u ovom entitetu nije tek uobičajeno stanje stvari.

Tijekom perioda na koji se odnosi ovo izvješće, imali smo dramatičan porast secesionističkoga pozicioniranja i retorike entitetskoga čelništva. Predsjednik Republike Srpske, Milorad Dodik, otvoreno se zalaže za neovisnost Republike Srpske i čak je javno govorio o priključenju Republike Srpske Srbiji. Ovo dovodi u pitanje temelje Daytonskoga mirovnog sporazuma i ima za cilj secesionističku politiku.

Posebice sam zabrinut zbog zajedničke izjave koju su 24. travnja potpisale vladajuće stranke u Republici Srpskoj. Čini se da je ta izjava akcijski plan za secesiju. U njoj se spominje da su dva entiteta, a ne država, isključivi vlasnici državne imovine i pobijaju ovlasti Ustavnog suda Bosne i Hercegovine. Potpisnici obvezuju predstavnike RS u državnim institucijama da obustave donošenje odluka na državnoj razini dok Vlada i Skupština Republike Srpske ne odobre njihove odluke. U saopćenju se pozivaju suci iz reda srpskoga naroda da se povuku iz Ustavnog suda Bosne i Hercegovine. Također se poziva na uspostavu policijske jedinice za obavljanje takozvanog "nadgledanja granice" između entiteta. Nijedna od ovih mjera nije u skladu s Daytonskim sporazumom. One predstavljaju jasnu prijetnju za državne institucije i jedinstvo zemlje.

U pismu upućenom Radovanu Viškoviću, premijeru Republike Srpske, 6. ožujka 2023. godine, predsjednik Dodik istaknuo je pogrešno i obmanjujuće tumačenje Daytonskoga sporazuma i ustavnog okvira. On zanemaruje eksplicitne odredbe Ustava koje podržavaju načelo kontinuiteta između Republike Bosne i

Hercegovine i današnje Bosne i Hercegovine – načelo koji je u više navrata potvrdio i Ustavni sud Bosne i Hercegovine.

Unutar Republike Srpske, novi zakoni i inicijative koje je pokrenula vladajuća koalicija sužavaju prostor za građansko društvo i neovisne medije. Bosna i Hercegovina ne smije postati zemlja podijeljena između autoritarnosti u jednom entitetu i demokracije u drugom.

Također, u BiH se još uvijek mora riješiti pitanje državne imovine, i to koncenzusom. BiH je jedina država bivše Jugoslavije koja do sada nije uspjela riješiti pitanje jugoslovenskoga naslijeđa.

Gospodo predsjedavajuća,

Ekscelencije,

Izgleda da na sceni imamo namjeru da se osigura domaća potpora putem pogrešnoga tumačenja pravnih i političkih činjenica, te tvrdnjom da bi rješavanje pitanja državne i vojne imovine dovelo u pitanje samo postojanje Republike Srpske. Entitetske vlasti i dalje ne poštuju konačne i obvezujuće odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i pokušavaju urediti tu materiju kršeći spomenute odluke. To je bio slučaj sa Zakonom o nepokretnoj imovini, koji je usvojila Narodna skupština Republike Srpske, a koji sam suspendirao 27. veljače. U međuvremenu, Ustavni sud BiH je poništio taj zakon. Ukoliko država, entiteti, kantoni i općine uspiju naći rješenje o državnoj imovini, to će koristiti svima i nitko neće biti na gubitku.

U zajedničkoj izjavi Upravnog odbora Vijeća za provedbu mira od 22. ožujka, veleposlanici su izrazili duboku zabrinutost zbog nedavnih događanja u Republici Srpskoj. Međunarodni partneri moraju nastaviti djelovati iznošenjem jedinstvenoga stava.

Državni ustav jamči postojanje oba entiteta i Brčko Distrikta, ali zabranjuje entitetima da se odcijepi ili ujedine sa drugom državom. Svaki korak u tom pravcu imao bi opasne implikacije. To bi izravno ugrozilo 28 godina mira i napretka. Ne možemo se povući i dopustiti da politička taktika podjela ugrozi državu Bosnu i Hercegovinu i koheziju njenoga društva.

Pozdravljam uvjerenja koja su stigla iz susjednih država, odnosno Srbije i Hrvatske, da u potpunosti poštuju teritorijalni integritet i suverenitet Bosne i Hercegovine.

Također sam zahvalan na kontinuiranom prisustvu misije EUFOR-ALTHEA. Ona je vojni pandan OHR-u kao daytonskoj instituciji, mjera za izgradnju povjerenja i prijeko potrebno sredstvo za očuvanje mira i stabilnosti u Bosni i Hercegovini. Uloga misije EUFOR-ALTHEA ostaje od ključne važnosti.

Gospodo predsjedavajuća,

Dame i gospodo,

Postignut je neznatan napredak u provedbi Programa 5+2 – osim napretka u pogledu usvajanja proračuna na različitim razinama vlasti, što doprinosi fiskalnoj održivosti, kao i nekih pozitivnih pomaka u Brčko Distriktu. Bosna i Hercegovina se još uvijek suočava sa značajnim izazovima u pogledu državne i vojne imovine, vladavine prava i različitih aspekata fiskalne održivosti.

Postoje pokušaji kako bi se ispoštovali prijedlozi EU i proveli europski standardi, ali to se odvija dosta sporo. Očekujemo i nadamo se, a ovo je zapažanje, kako će se sada ubrzati napredak u ovoj oblasti, budući da imamo Vladu koja je preuzela vlast i djeluje u punom kapacitetu. Ured visokoga predstavnika i dalje je opredijeljen u namjeri da surađuje s organima vlasti na postizanju ovih ciljeva.

Što se tiče ekonomije, ekonomski se rast nastavlja unatoč izazovima kao što je pritisak usljed sve veće inflacije. Prethodnih godina, neizvjesno i neadekvatno financiranje utjecalo je na sposobnost institucija Bosne i Hercegovine da ispunjavaju svoje zakonske obveze. U tom smislu, usvajanje većega proračuna za 2023. godinu predstavlja pozitivan pomak.

Gospođo predsjedavajuća,

Ekscelencije,

Izgradnja povjerenja predstavlja neodvojiv dio napora usmjerenih na osiguranje održivoga mira i napretka u Bosni i Hercegovini.

Nedavna analiza "Balkan Insighta" pokazuje da su rat u Ukrajini i pandemija pogoršali situaciju osoba koje su preživjele ratne traume u Bosni i Hercegovini. U ovoj studiji, jedan demobilizirani borac kaže da rat u Ukrajini vraća sjećanja na ono što je preživio: „Prestao sam gledati vijesti iz Ukrajine. Ne mogu.”

U Bosni i Hercegovini traume su i dalje uveliko prisutne, a zbog nedostatka institucionalnih resursa često ostaju neriješene. Pozivam članove međunarodne zajednice da podrže napore u BiH usmjerene na liječenje općeprisutnih trauma u društvu, kao i javne i privatne donatore da pruže svoju pomoć onima koji su propatili i još uvijek najviše pate. U ovom kontekstu, želim istaknuti doprinos koji UN i njegove agencije daju u pogledu pružanja podrške osobama koje su doživjele traumu. Trebamo nastaviti s tim aktivnostima.

Negiranje genocida u Srebrenici i veličanje ratnih zločinaca i dalje predstavljaju problem. Sjećanje, obilježavanje događaja i upoznavanje budućih generacija s istinom, preduvjeti su za miran suživot među različitim skupinama u BiH. Bez toga, ova država ne može proći tranziciju iz poslijeratnoga društva i

postati suvremena, ujedinjena i demokratska zemlja. Imajući to na umu, svojom odlukom od 20. veljače izmijenio sam Zakon o Memorijalnom centru Srebrenica-Potočari kako bi se ovaj centar mogao proširiti i intenzivirati svoj angažman.

Drago mi je da je grad Mostar nedavno promijenio nazive ulica koje su nosile imena vodećih pripadnika ustaškoga režima iz Drugoga svjetskog rata.

Na regionalnom planu, vidim kako su mnogi gradonačelnici, načelnici općina i predstavnici nevladinih organizacija opredijeljeni baviti se ovim pitanjima. Ali, potrebno je još puno toga uraditi.

Kada je u pitanju procesuiranje ratnih zločina, Bosna i Hercegovina najnaprednija je zemlja u regiji. Ali čak i sada, nakon što je Haški tribunal (MKSJ) obavio svoj posao, međunarodna zajednica treba u potpunosti podržati procesuiranje genocida, ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti, s obzirom na to da treba procesuirati još tisuće slučajeva.

Ratni zločinci koje je osudio međunarodni sud moraju biti upisani u krivičnu evidenciju Bosne i Hercegovine. Pozdravljam napore da se za ovaj proces utemelji pravna osnova i spreman sam to podržati. Tijesno surađujem s Registrarom Međunarodnoga rezidualnog mehanizma za kaznene sudove u Hagu.

Osobe koje su osuđene i odslužile su zatvorsku kaznu ne trebaju istupati u javnosti, osim u slučajevima kad imaju nešto reći o ispravljanju učinjenog i kad izražavaju poštovanje prema žrtvama.

Školski programi koji se razlikuju na etničkoj osnovi ne mogu pobijediti sjene prošlosti. Različitosti konstitutivnih naroda moraju se poštovati, ali mora postojati i prostor za građane koji nisu pripadnici ovih etničkih skupina.

Nejedinstvo u vanjskoj i obrambenoj politici još je jedan

nedostatak u Bosni i Hercegovini. Za Bosnu i Hercegovinu bi bilo korisno da se tri člana Predsjedništva češće dogovaraju o zajedničkim vanjskopolitičkim stavovima u interesu zemlje i svih njenih građana.

Suočeni sa stalnom nestabilnošću, stanovnici BiH – posebice mladi ljudi – napuštaju zemlju u rekordnom broju. Stopa sudjelovanja mladih ljudi u politici je niska. Kad govore o razlozima za odlazak, mnogi spominju rasprostranjenu korupciju, nepotizam, segregaciju u obrazovnom sustavu, podijeljeno društvo i ograničeno tržište rada.

Sveukupna stopa sudjelovanja žena u BiH u izvršnoj i zakonodavnoj vlasti i dalje je niska. Nakon izbora u listopadu 2022. godine, žene su ipak imenovane na neke visoke političke pozicije. Ovdje govorim o Njenoj Ekscelenciji gospođi Željki Cvijanović, predsjedavajućoj Predsjedništva Bosne i Hercegovine, Njenoj Ekscelenciji gospođi Borjani Krišto, predsjedavajućoj Vijeća ministara, i gospođi Lidiji Bradari, predsjednici Federacije BiH. Žene čine oko 20% sastava državnih i entitetskih parlamenata. Ovaj procenat je još manji u izvršnim organima vlasti, posebice na lokalnoj razini.

Diskriminacija u Bosni i Hercegovini složen je problem koji obuhvaća mnoga pitanja i skupine. Etničkim manjinama i osobama koje nisu pripadnici niti jednoga konstitutivnog naroda, Ostalim, zabranjeno je obavljanje određenih javnih funkcija koje su rezervirane za pripadnike konstitutivnih naroda.

Iz tog razloga pozivam političke čelnike u Bosni i Hercegovini da pokrenu sveobuhvatne ustavne i zakonske reforme u cilju rješavanja ovoga problema i provedbe relevantnih odluka Europskoga suda za ljudska prava. Uvođenjem novih zakona i izmjena i dopuna Ustava u cilju ukidanja diskriminacije možemo riješiti nedostatke Aneksa 4 Daytonskoga sporazuma, a to je Ustav BiH.

Manjine se često suočavaju s etničkom i vjerskom

diskriminacijom. Ovo je pogotovo slučaj s povratnicima. I dalje je rasprostranjena socijalna isključenost i diskriminacija Roma, posebice u pogledu stanovanja, zapošljavanja, obrazovanja i pristupa uslugama zdravstvene zaštite.

Potrebno je uložiti više napora u borbu protiv diskriminacije i promoviranje tolerancije u interesu jačanja stabilnosti u Bosni i Hercegovini.

Svi oni koji osjećaju posljedice onoga što su doživjeli tijekom rata žele imati uvjeravanja da će se štititi mir. Ovu njihovu potrebu naročito razumiju politički i vjerski čelnici. Ovdje također želim istaknuti doprinos uvaženoga reisu-l-uleme, poglavara Islamske zajednice. Često se čuju izjave kojima se izražavaju strahovi onih kojima je on oslonac. Moramo saslušati što se govori i razumjeti da postoji osjećaj neizvjesnosti i nedovoljne sigurnosti. Uvaženi reis, poglavar Islamske zajednice, osobno je doživio napade i poniženja tijekom rata i sada je dio međureligijskoga dijaloga koji trebamo podržati.

Mi kao međunarodna zajednica, moramo obnoviti naše obećanje koje smo dali Bosni i Hercegovini 1995. godine: Nikad više! Oni koji dovode u pitanje mir zaslužuju jasan odgovor. Ako kažemo "nikad više", moramo djelovati u skladu s našim obećanjem.

Gospodo predsjedavajuća,

Dame i gospodo,

Na kraju, naglasit ću samo jednu poruku: o suverenitetu i teritorijalnom integritetu Bosne i Hercegovine nema pregovora. Granice unutar BiH ne postoje i neće postojati. Poštivanje ustavnog, pravnog i institucionalnog okvira zemlje kamen je temeljac dugotrajnoga mira, stabilnosti i napretka. Bez toga,

Bosna i Hercegovina – na štetu svih njenih građana – ne može napredovati ka Europskoj uniji.

Nužno je ići ka članstvu u EU i usvajanju europskih standarda, kako bi Daytonski sporazum postupno mogao postati sastavni dio ovoga napretka, te da se o njemu raspravlja samo kada je to apsolutno nužno.

Cijenim dijalog i otvorenost u komunikaciji s političkim akterima u Bosni i Hercegovini i regionalnim sugovornicima. Nadam se budućnosti Bosne i Hercegovine u europskoj obitelji.

Kada govorimo o mladim ljudima, imam osjećaj kako mnogi odlaze, ali neki i ostaju. Oni koji ostaju ne slažu se sa sadašnjom situacijom. Kad im se pruži prilika, žele raditi za bolju budućnost, žele dati veći doprinos. Mislim da bi ovoj zemlji to moglo osigurati najbolji mogući zamah.

Gospodo predsjedavajuća, Vaše Ekscelencije, moje izvješće pokazuje neka problematična kretanja. Ali završava s dozom nade.

Hvala vam.